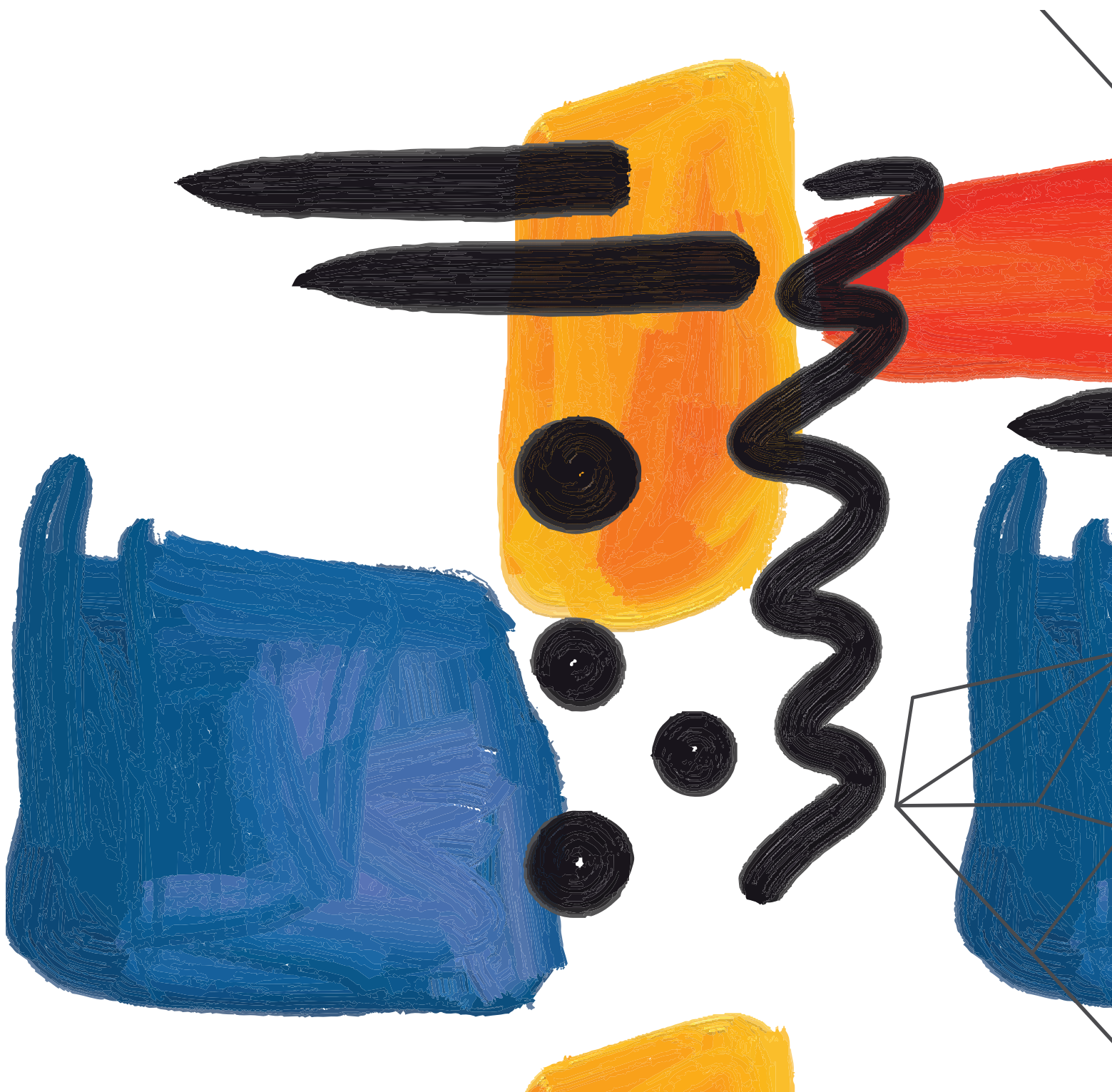
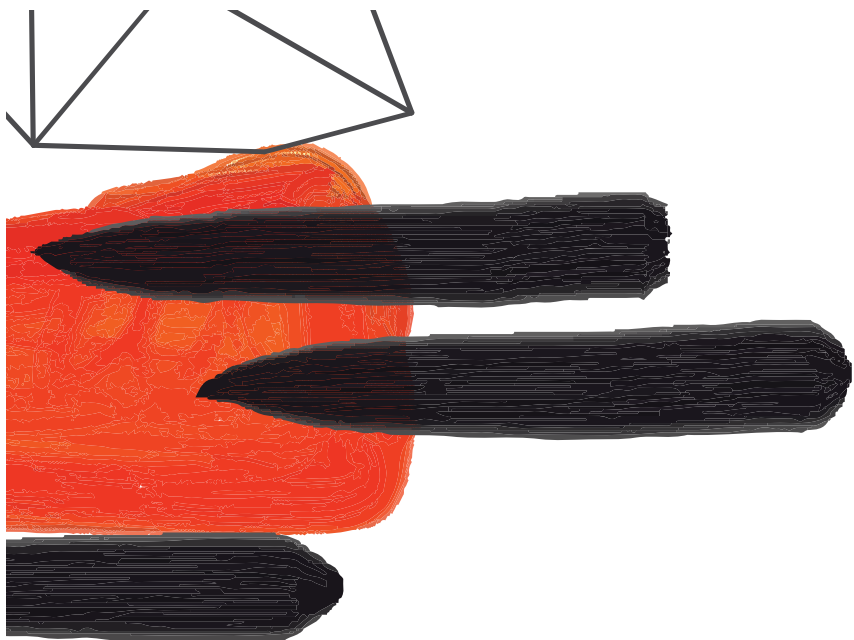

ПРОСТОР И КОМПОЗИЦИЈА

Цртежом, песмом или
скетом опиши свој
доживљај школског
простора и упореди
га с виђењем других.

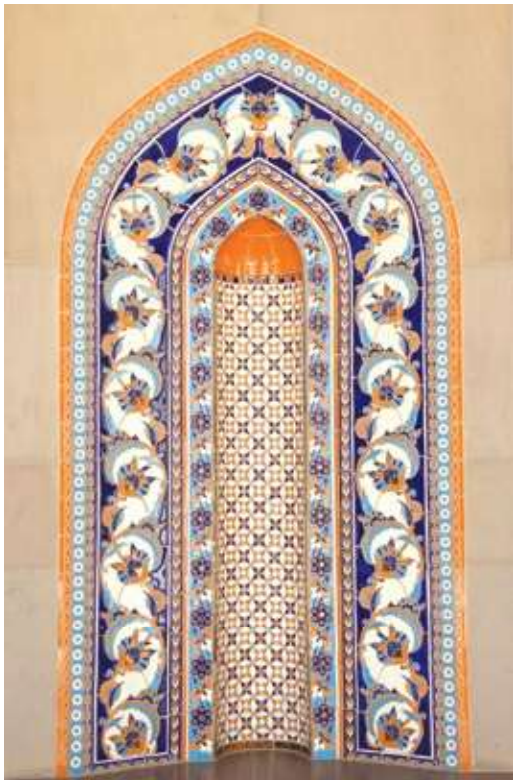

1.1 АРАБЕСКА

Подсети се шта су калиграфија и орнамент.

Одабери неки облик из природе којим би украсио/-ла нпр. своју мајицу и прикажи га поједностављено. Које детаље си изоставио/-ла, а које си нагласио/-ла?

Опиши украсе у следећим примерима. Шта се понавља и на који начин?

► Михраб, 1354–1355.

► Посуда са животињским украсима, око 1575.

? НЕПОЗНАТА РЕЧ

Михраб – удубљење у зиду џамије ка коме су окренути верници током молитве

Арабеска је врста декорације која се везује за исламску уметност и културу. Означава украс сачињен од геометријских мотива, испреплетених кривудавих линија и поједностављених природних облика – биљних мотива (нпр. лишће, цвеће, стабло, гране) који се ритмички понављају. Пошто је представљање живих бића забрањено у исламу, у џамијама нема приказа људи и животиња. Међутим, они се могу видети на предметима који нису имали религиозну сврху (нпр. на зидним сликама и керамичким плочицама у палатама). Арабеска често обједињује слике са одломцима из Курана, свете књиге муслимана. Божје поруке исписане су калиграфијом, која је као уметност лепог писања била веома цењена.

Арабеска се користила као средство за украшавање спољашње и унутрашње стране зидова грађевина, рукописа, предмета од керамике, тепиха, ћилима и друго.

Које мотиве садрже арабеске у следећим примерима?

► Плочнице с мотивом цвећа 1550–1600.

► Свилени тепих с мотивима животиња, детаљ, 16. век

► Алхамбра, капител, 13. век

► Лампа из џамије, 1329–1335.

УПОЗНАЈЕМО
ДРУГЕ КУЛТУРЕ

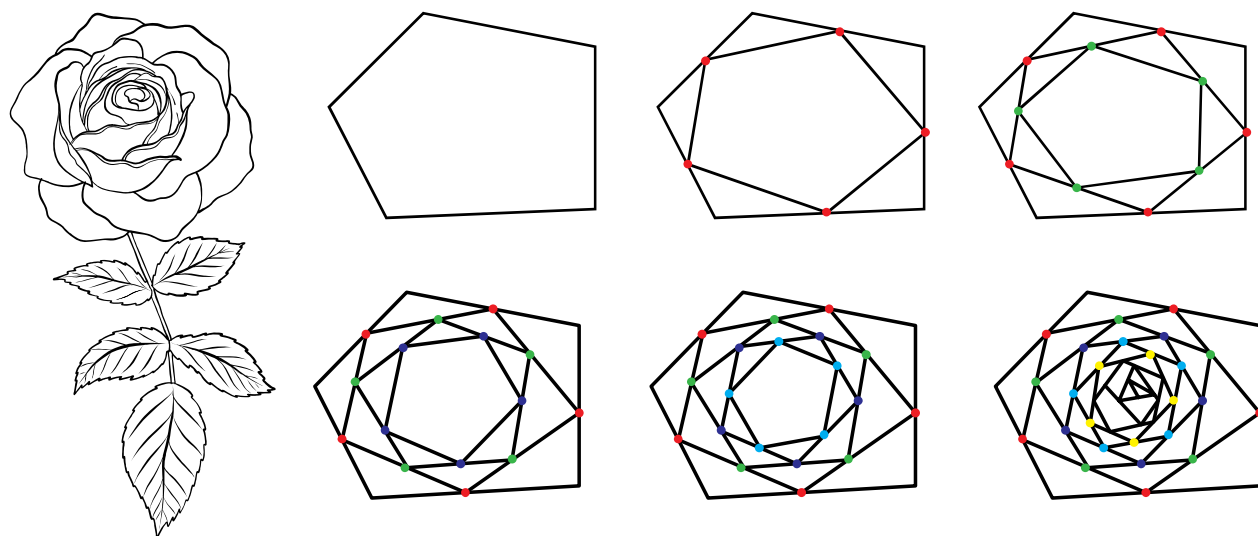
НЕПОЗНАТА РЕЧ

Капител – глава стуба

Џамије су у дугом периоду пре проналаска струје биле осветљене уљаним лампама. Поред практичне сврхе имале су и симболичку вредност. Представљале су божанску светлост и присуство самог бога на месту где су се људи молили. Бројне лампе су висиле на кружном обручу који је ланцем био прикачен за теме куполе или на средишту таванице џамије. Неке су рађене од стакла, а друге од керамике. Биле су украшене арабескама и калиграфијом. Садржале су обично цитате из Курана.

Као што смо видели, мотиви који улазе у састав арабеске поједностављени су или стилизовани. Приликом **стилизовања облика** треба уочити оно по чему је неки облик препознатљив и приказати његове битне карактеристике. То се може постићи брисањем детаља, свођењем сложеног облика на геометријске фигуре, опцртавањем контуре и друго.

Опиши поступак стилизовања у следећем примеру.

ДНЕВНИК ПОСМАТРАЊА

Посматрај начин на који је украшен предмет на слици. Рађен је у техници филиграна (лат. *filum* – нит и *granum* – зрно), која се користи у уметничкој обради метала, најчешће злата и сребра, савијањем и уплитањем жичане нити. Направи комад накита или неки други украсни предмет преплитањем нити танке савитљиве жице.

► Литургијски крст, детаљ, 18. век

Одреди шта се налази у првом плану, а шта у позадини.

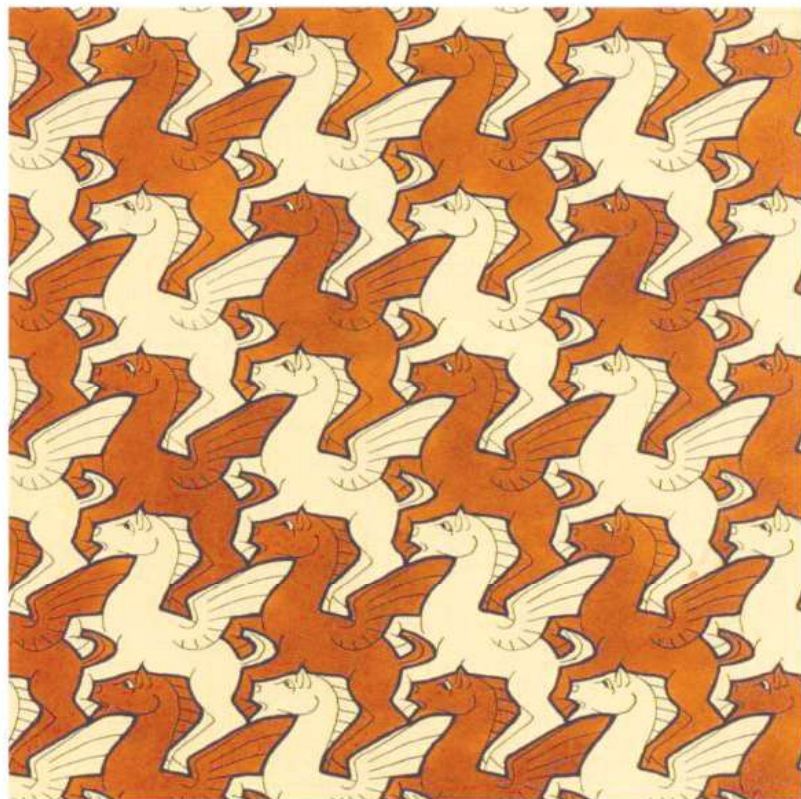
У исламској уметности украшене површине често су поплочане као слагалица, без празног простора и преклапања облика. Поступак којим се ово постиже у геометрији зове се теселација. У природи и окружењу можемо је уочити на оклопу корњаче, у структури саћа, паркету, мозаику и др. Простор који се на овај начин гради има две димензије, па ниједан облик не „искаче“ у први план.

► Џамија Хасана II, детаљ, 1993.

О УМЕТНИКУ

На који начин је уметник пресликао следећи облик?

Морис Корнелис Ешер је холандски уметник који је често примењивао теселацију. Да би испунио читав простор слике истим мотивом који се понавља без преклапања, пресликао га је транслацијом. Зато је морао да помери сваку његову тачку за одређену дужину, у одређеном правцу и смеру.

► М. К. Ешер, *Пејаз*, 1959.

У математици транслација означава „паралелно преношење“ дате геометријске фигуре у подударну фигуру истог облика и величине. При томе су било које две одговарајуће дужи тих фигура паралелне и једнаке, као што су једнака и било која два одговарајућа угла.

Вијугаве линије арабеске наслућујемо у уметничком стилу ар нуво, који се јавио у Европи крајем 19. века. У зависности од земље разликовали су се и називи овог стила – југендстил, сецесија, либерти стил. Примери се могу наћи у најразличитим областима стваралаштва – од намештаја, преко прибора за јело, накита, текстила до архитектуре. Украсни мотиви на њима јесу стилизовани облици из природе – стабло, лист, цвет. Чак и када су израђене од челика, изувијане линије и кривуље одају утисак кретања.

Опиши линије у следећим примерима. На које облике из природе те подсећају украсни мотиви на степеништу и вратима?

► Шарл Жиро, Степениште у Малој палати, 1897–1900.

► Хектор Гимар, Замак Беранже, 1895–1898.

Уметник Анри Матис тврдио је да има бољи осећај за линију док облике исеца маказама, него када их црта оловком или угљеном. Зато је своје виђење арабеске радио често у техници колажа.

► Анри Матис, *Пајајај и сирена*, 1952.

У области музике арабеска означава кратку композицију која садржи много украсних тонова. Обично се изводи на клавиру.

САЗНАЈ ВИШЕ

Пронађи на интернету *Две арабеске* композитора Клода Дебисија. Зажмури и преслушај их. Којим придевима би описао/-ла музику? Замисли да се тонови „уплићу“ и „исписују“ арабеске. Представи како би изгледале.

Погледај слику и опиши како се арабеска изводи у балету.

МАШТИ НА ВОЉУ

1. Истражи како изгледа корење различитих биљака и скицирај своја запажања. Повежи своје цртеже у арабеску.
2. Присети се шта си научио/-ла о транслацији из математике у претходним разредима. Стилизуј неки биљни или животињски мотив и пресликај га транслацијом, док не попуниш читаву површину папира. Води рачуна да између облика не остане празан простор.

ДОЂОХ, ВИДЕХ, САЗНАХ

1. Шта је арабеска?
2. По чему се арабеске које видимо у религијским објектима разликују од оних које украшавају употребне предмете?
3. Понађи неколико примера арабеске (нпр. књиге, намештај, архитектура).

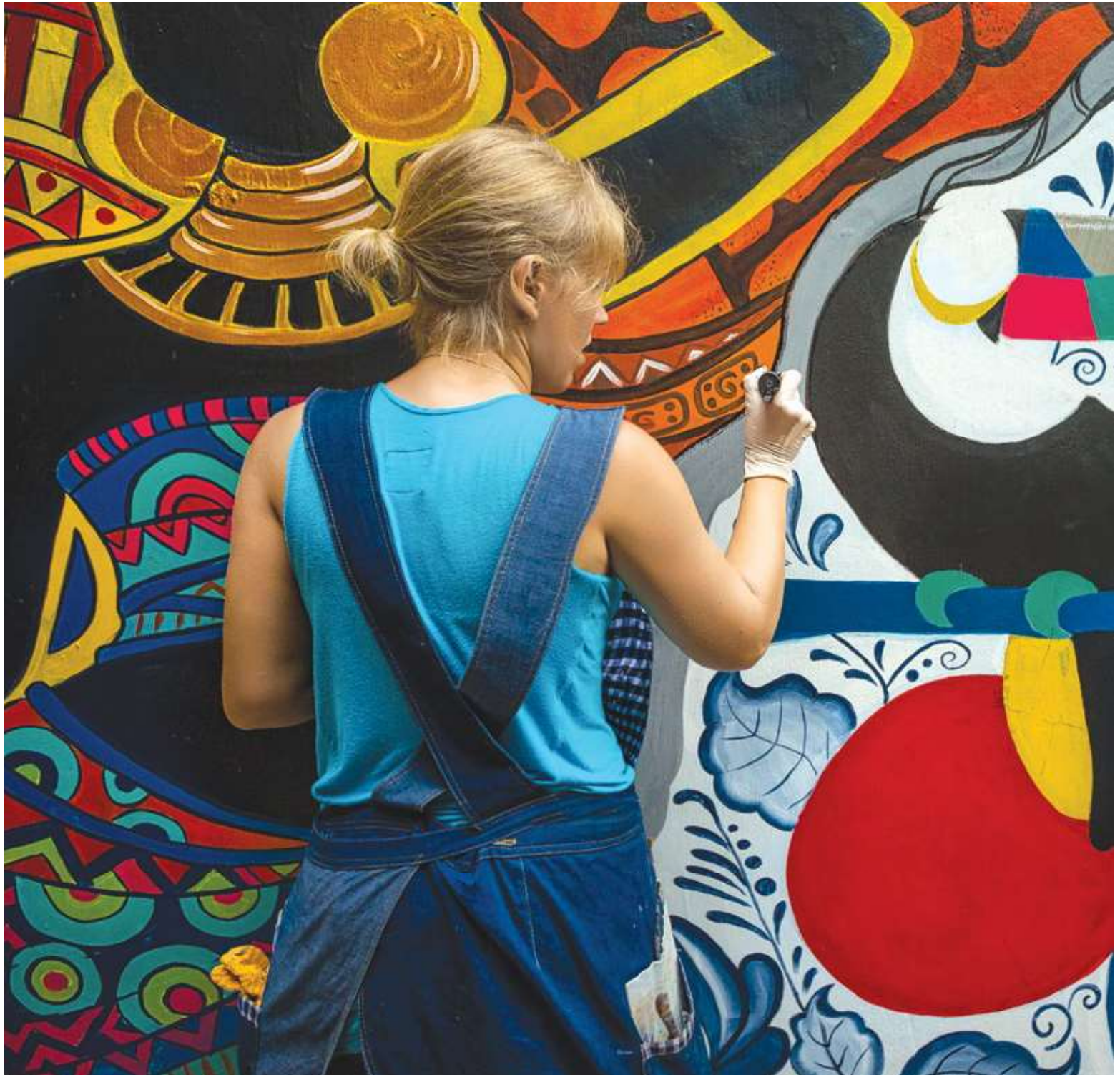

ВАЖНИ ПОЈМОВИ

Арабеска, стилизовање облика

КОМУНИКАЦИЈА

Изрази исту поруку
текстом, невербално
и сликом.

2.3 УМЕТНОСТ ПОКРЕТА, ИГРЕ И ЗВУКА

Опиши неку школску представу којој си присуствовао/-ла. Која је била твоја улога у њеној реализацији? На који начин су текле припреме? Какву представу би волео/-ла да погледаш или да у њој учествујеш као извођач? Које вештине би ти биле потребне за њену изведбу?

На које начине се изражавају следећи извођачи на позорници? Опиши како изгледа сваки од призора и простор у коме је смештен.

Сцена је у ширем смислу догађај, место где се одвија нека радња. У позоришту се односи на део чина тј. призор у некој представи. **Сценски дизајн** је обликовање тј. креирање простора у ком се одвија неки сценски догађај. Он повезује стручњаке који учествују у осмишљавању једне представе односно сценског догађаја: сценографе, костимографе, дизајнере звука, дизајнере светла, редитеље, драматурге и друге. **Сценограф** је стручњак који има задатак да ликовно осмисли сценски простор (позориште, филм, телевизија, изложбе, јавни догађаји, а данас и виртуелни простор – видео-игре, рачунарски програми).

Некада су се представе одржавале у црквама, на трговима и помичним позорницама на колима. Сви ови простори били су привремени. Тежња за што вернијом илузијом просторног амбијента у ком се одвија радња позоришног дела јавља се у позној ренесанси. Једну од првих таквих позорница, која је била везана за једно место, пројектовао је Андреа Паладио у Вићенци.

Уочи пролаз на позорници. Коју врсту перспективе је применио архитекта у његовом осмишљавању?

► Андреа Паладио, *Театр Олимпико*, 1580–1585.

Данас је тешко замислити да је атмосфера из опере у прошлости била таква да су дворанама шетали наоружани војници док је диригент покушавао да надјача буку у сали лупањем дрвеним штапом о подијум. Представници виших слојева друштва који су седели на позорници, као и мешовита публика испред бине, неретко су причали и звиждали. Забрањивањем седења на сцени омогућено је да се музика слуша са задовољством, у тишини, и доживи на посебан начин.

ДНЕВНИК ПОСМАТРАЊА

Ово је једна од првих слика која приказује неки сценски наступ у Енглеској. Уочи где се налази публика и како се понаша. Да ли си некад био/-ла у опери? Опиши какви су били амбијент, глумци/певачи, костими, позорница, публика и уопште читав доживљај. Које све врсте уметности обједињује опера?

► Вилијам Хогарт, *Просјачка ојера*, 1729.

Од шездесетих година прошлог века јавља се тежња за брисањем границе између уметности и живота, као и између различитих уметничких дисциплина. Тако се у **перформансу** с визуелном уметношћу спајају елементи позоришта, плеса и музике. У стваралачком изразу дозвољена је импровизација, као и учешће публике, која постаје саставни део представе.

У **интерактивном позоришту** публика добија улогу активног учесника и креатора представе у којем публика може глумцима да поставља питања о поступцима ликова, даје решења за одређене ситуације и да их заједно с глумцима одигра на сцени, мењајући ток радње.

У креирању представа у **мултимедијалном позоришту** учествује неколико медија комуникације – текст, видео, анимација, звук и сл. Они у сценски простор уносе нове хоризонте и пружају могућност излагања ван његових граница.

САЗНАЈ ВИШЕ

Обједињавање покрета, игре и звука можемо видети и у раду *Црква робота*, чији је аутор Чико Макмуртри. У питању је инсталација у старој напуштеној норвешкој цркви коју чине машине оживљене уз помоћ компјутера. Погледај видео и опиши на које начине роботи ступају у интеракцију са својим окружењем.

МАШТИ НА ВОЉУ

1. Осмислите у групи перформанс користећи текст, видео, звук и сл. За тему рада одаберите неки друштвени проблем на који желите да укажете. Заједнички дајте наслов перформансу.

ДОЂОХ, ВИДЕХ, САЗНАХ

1. Шта је сцена, а шта сценски дизајн?
2. Какву улогу има публика у перформансу и интерактивном позоришту?
3. По чему се мултимедијално позориште разликује од традиционалног позоришта?

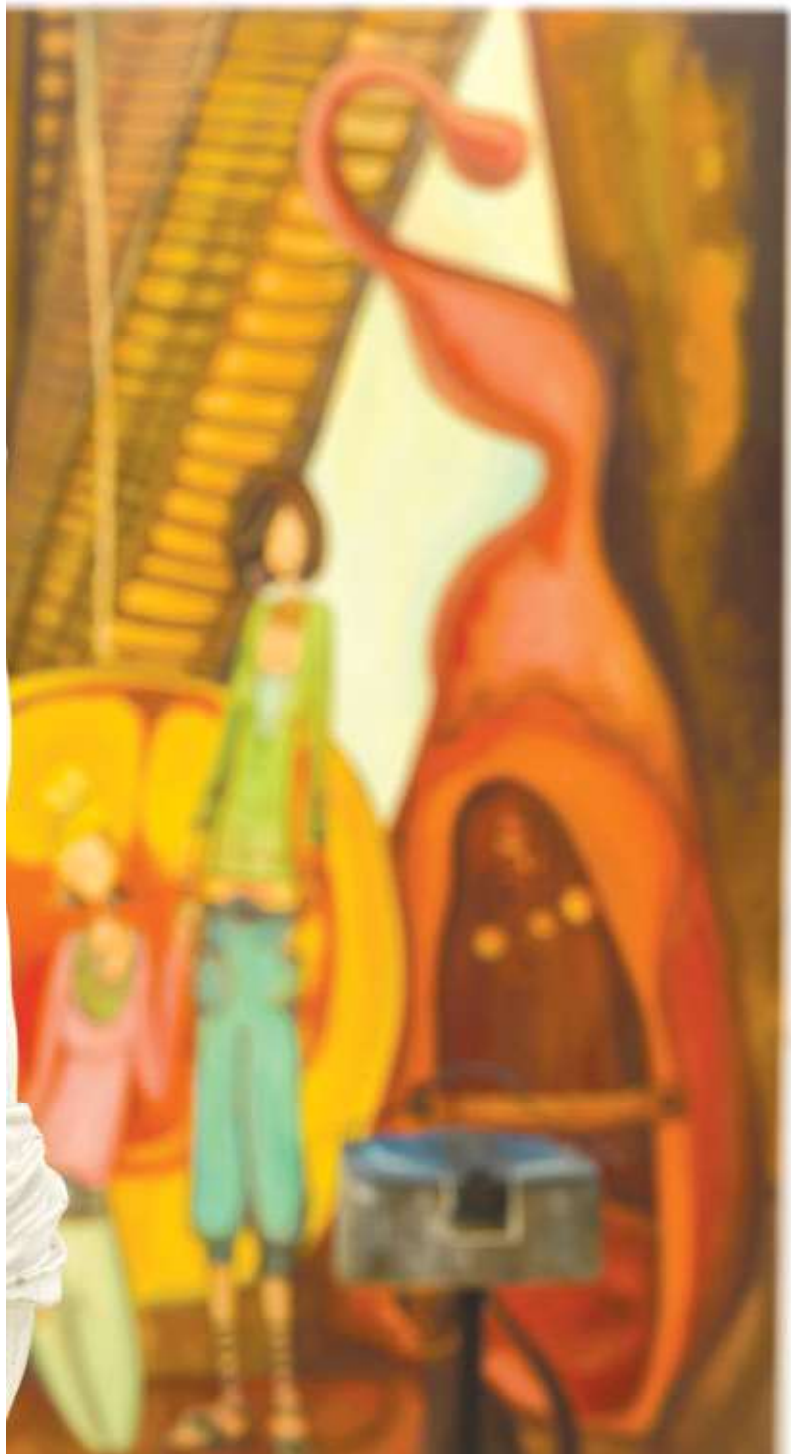
ВАЖНИ ПОЈМОВИ

Сцена, сценски дизајн, сценограф, перформанс, интерактивно позориште, мултимедијално позориште

УМЕТНОСТ ОКО НАС

На које начине се,
према твом мишљењу,
уметност може најбоље
приближити младима?

3.1 УМЕТНИЧКА ЗАНИМАЊА И ПРОИЗВОДИ

На који начин бираш ликовне технике и материјале кад желиш да оствариш своју идеју? С којим ликовним материјалима ти је најлакше да радиш? Објасни. Које ликовне поступке би желео/-ла да још више усавршиш? Због чега?

Којим уметничким занимањима се баве људи на сликама? Повежи свако занимање с уметничким производом на другој страни. Знаш ли још нека уметничка занимања? Које од њих тебе највише интересује? Зашто? Чиме би све могао/-ла да се бавиш ако би завршио/-ла средњу уметничку школу тог образовног профила? Које вештине су ти за то потребне?

ДНЕВНИК ПОСМАТРАЊА

Прелистај каталог старих заната у Србији и направи презентацију о неком од њих. Покушај да одговориш на питање шта су производи тог заната значили некада, а шта значе сада, и како су их људи видели некада, а како данас.

О УМЕТНИКУ

Познавање ког старог заната уметник користи да би креирао свој рад? По чему се производи тог заната разликују од рада на слици?

Феиг Ахмед је азербејџански уметник који у свом раду повезује ткање ћилима са савременим технологијама. Своје идеје најпре скицира у неком од компјутерских програма, где се поиграва с формом ћилима, пуштајући боје да се преливају и цуре. Ћилиме потом ткају занатлије на традиционалан начин, као што се то радило пре 300 година. Уметник каже да је у детињству ћилиме користио као подлогу за игру уцртавајући на њима замишљене путање, дрвеће, змајеве и исецајући их како би променио распоред шара. Представио је своју земљу на Венецијанском бијеналу 2007. године.

► Феиг Ахмед, *Ошо*, 2015.

МАШТИ НА ВОЉУ

1. Скицирај нови изглед амбалаже свог омиљеног производа или производа из маште, а потом реализуј своју идеју у техници по избору.
2. Од материјала за рециклажу направи умањени модел неког ентеријера (нпр. позоришна сала, учионица, канцеларија).
3. Замисли да имаш своју модну линију. Како би се звао твој бренд? Осмисли и нацртај како би изгледао лого.